

II.

Den constitutionelle Statsform,
betragtet i dens Forhold til Samfundets
hoiere Interesser.

Tale,

holden i det Kongl. Norske Videnskaberſ-Selskab
paa Hans Majestæt Kongens Fødselsdag
den 26de Januar 1838,

af

Frederik Moltke Bugge,
Selskabets Præsæs.

F o r o r d.

Grunden, hvorfor jeg, uagtet mit forhen givne afflaaende Svar paa nogle Dpfordringer i dette Steds offentlige Blade til at udgive nærværende Leilighedstale i Trykken, nu dog lader den optage i nærværende Hefte af det Kongl. Norske Videnskabers-Selskabs Skrifter, er fornemmelig den, at efter at hine anonyme Dpfordringer, som mit Svar gjaldt, vare fremkomne, flere Mænd, for hvis Mening og Dnske jeg troede at burde have Agtelse, personligen have gjort en lignende Dpfordring til mig. Uagtet jeg saaledes vel bør troe, at der er Get og Andet i den, som ikke er bleven hørt uden al Interesse, anseer jeg det dog ikke for overslodigt, at udbede mig den skaansomme Bedømmelse over baade dens Form og Indhold, som gjerne pleier at blive Leilighedspraestationer til Deel.

Trondhjem, i August 1839.

Forfatteren.

1848

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

1848

1848

Den constitutionelle Statsform, betragtet i dens Forhold til Samfundets høiere Interesser.

Høifæredede Herrer! Naar jeg idag betræder det samme Sted, hvorfra Røsten af talentfulde og høitfortjente Mænd, af Mænd, der have været vor Stad en Siir og ere blevne vort Land en Hæder, saa mangen Gang har lydt i den samme Anledning, i hvilken jeg nu fremstaaer; og jeg sammenligner mig med disse Mænd, og seer, med hvor stor Ret mit Navn staaer i Skyggen for deres, — seer hvor langt jeg staaer under dem i Kundskaber og Erfaring, i Talenter og i Fortjenester; da betages mit Sind af en nedslaaende Følelse; thi det er ikke godt, at man gaaer tilbage istedetfor fremad. Hertil kommer, at Arbeider, der ikke henhøre til min umiddelbare Kaldsvirksomhed, i den senere Tid i saadant Omfang have hvilet paa mig, at jeg endog alene af denne Grund, foruden den, der ligger i min Mangel paa Evne, ingenlunde tør haabe, at det, jeg idag vover at byde Eder, mine Herrer! enten fra Formens Side skulde være saa fuldent, eller fra Materiens saa alsidigen bearbejdet og gennemtænkt, at det i nogen Henseende skulde taale en Sammenlig-

Det Egl. norske Vidsselsk. Skr. i det 19de Aarh. 3. B. 2. S.

ning med Foredrag, som de, paa hvilke en lykkelig Bane gjennem en lang Række af Aar har givet dette Selskab et Slags Hævd.

Naar Søemanden farer hen over Vandene, da veed han, at skal han kunne haabe en lykkelig Fart, maa han fremfor Alt kjende sine Dmgivelser, han maa kjende Bestaffenheden af det Farvand, hvori han færdes, Beliggenheden af de Der eller Kyster, i hvis Nærhed han kommer, Afstanden fra det Punkt, hvorfra han gik ud, og til det Maal, hvor han agter sig frem, Strømningens Kraft og Retning; — Kort: han maa med Klarhed orientere sig i sin Stilling. Derfor tager han ofte Kaart og Kompas frem, og stræber saaledes at blive sig sit Forhold til sine Dmgivelser bevidst.

Paa Eibernes Hav, m. H., gaaer en stærk Strømning; og Vindenes Susen og Bolgernes Brusen bedove stundom vore Sandser, og uden at vi selv mærke det, fordrives vi fra den Kurs, vi burde holde. Uvilkaarligen yttres den Tid, hvori vi leve, de Dmgivelser, blandt hvilke vi færdes, paa ethvert Individ en mægtig Indsydelse; og Tidens Tendenser og Forretter gaae, assimilerende sig, over i vor Aand, og paatrykke den sit Stempel, og drage os med sig, uden at det er os ret klart, hvor vi egentlig ere, og hvorhen det bærer affted.

Vel vide vi, at en mægtig Haand styrer Eibernes Roer; vel tør vi haabe, at Menneskeheden i det Store, i det Hele taget, følger sin Retning til det Bedre i den store Dagplan, Alviisdoms Fader udkastede, da Tidens Morgen oprandt; men klart er det for hver den, der forstaaer at tyde Runerne paa Historiens Skjoldbrand, at mange og lange ere de Omveie, ad hvilke Menneskeslægten igjen kommer tilbage til den forladte Sandhedslinie; klart, at Tidsaandens mægtige Strømning ofte lidt efter lidt drog Skibet hen i Malstrømme, fra hvilke det ilde tilredt igjen blev draget op af hiin mægtige Haand og atter ført tilbage tilbage til den forladte Bane.

Derfor, m. H., er det os gavnligt, at vi stundom rebe vore Seil og standse vor Fart, og at vi, som den betænksumme Søemand, fremtage Kaart og Kompas, og see til, hvor vi egentlig ere, og maale Grundens Dybde, hvorover vi fare hen. Det er os gavnligt, at vi stræbe at orientere os i vor Tid, at gennemskue dens Aand og dens Tendentser, og at betragte dem i deres Forhold til Menneskelivets evigt blivende, uforanderlige Interesser. Her har selv den Ubetydeligste blandt Mandskabet sin Ret og sin Forpligtelse til at raabe sit „Varstoe“! — Og, skulde det end befindes, at Klipperne og Skjærene, hvorpaa han peger, vare Laagebilleder for hans Dine, at Brændingerne, han troer at fornemme, kun vare Gjenlyd af Stormene i hans eget Bryst: saa har han sin Ret til at haabe, at hvad der kommer fra Belville, ogsaa vorder optaget med Belvillie.

Og saaledes udbeder jeg mig da Eders velvillige og overbærende Dpmærksomhed, naar jeg skal stræbe at anstille nogle Betragtninger over:

Den constitutionelle Statsform, i dens Forhold til Samfundets høiere Interesser.

Betragtet fra et høiere Standpunkt, fremtræder Jordlivet, som den nødvendige Form, gennem hvilken Menneskelivets Idee skal realiseres. Thi som Mennesket er noget Mere og Høiere, end Legemet, saa er og Menneskelivet noget Mere og Høiere, end Jordlivet. Det er denne høiere Idee, der først giver Jordlivet dets Betydning og dets Værd. Adskilt fra denne, betragtet som Selvmaal istedetfor som Middel, bliver det et Træe, henplantet i Jord, hvor ikke Himmelens Kræfter naae hen. Et saadant bærer kun Blade og golde Blomster, ingen Frugter; thi det mangler den høiere belivende Kraft, som intet Jordsmøn eier i sit eget

Stjød, men som er en befrugtende Gave af Himmelen's Regn og Solskin herovenfra. Som det nu forholder sig med Jordlivet i det Hele, saaledes ogsaa med de særskilte Forholde og de underordnede Sphærer, i hvilke det ytrer og bevæger sig. Ethvert af disse mere særskilte Forhold, enhver af disse Sphærer danner atter for sig en Form, for hvilken en høiere Idee ligger til Grund, en Idee, der griber mere eller mindre umiddelbart ind i Menneskelivets almindelige Idee og bidrager til dens Realisation. Betragte vi f. Ex. Familielivet som et saadant enkelt Forhold af Jordlivet, saa er det klart, at dets endelige Maal, fra dette høiere Standpunkt betragtet, ikke kan sættes i den høiere Grad af Behagelighed, den større Sikkerhed, Orden og Regelmæssighed, som denne Institution forstatter med Hensyn til det daglige og borgerlige Livs Krav; fra det høiere Stade vil det vise sig som den menneskelige Kjerlighed's Focus, og mere middelbart gennem denne igjen, som den guddommelige Kjerlighed's Symbol paa Jorden. Kun forsaavidt og i samme Grad ville vi kunne tillægge Familielivet dets sande Værd og Betydning, som det i det Hele og i det Enkelte er gennemtrængt af Sandfen for denne dets høiere Idee, der, naar den faaer raade, liig en over alle dets Forholde spærende blid Genius, giver det sit rette Præg, og helliger det, og kommer tilsynne i alle dets Ytringer.

Det Samme gjælder om de øvrige Forholde eller Kredse, hvori Jordlivet bevæger sig; thi det hele, store Totalliv, saavel det, der rører sig i Legemernes, som i Aandens Verden, er for det høiere Blik een levende Organismus, hvis enkelte Dele, ligesom Organer, med en vis Grad af Selvstændighed, skulle arbejde hen til een harmonisk Totalitet.

At betragte Livet i det Hele og i det Enkelte fra denne Side, er at opfatte det fra dets høiere, mere aandige, ideale Side; et Liv, der i enhver dets Ytring tager stadigt Hensyn til denne høiere Side, kalde vi et Liv i eller for Ideen, og de forskjellige Ytringer selv, hvori Er-

Kjendelsen af denne høiere Idee og en Stræben efter at realisere den kommer tilsynne, indbegribe vi under den fælleds Benævnelse: Livets høiere, mere ideale Interesser. — Saavist nu, som Sjelen er høiere end Legemet, saavist er ogsaa Ideen høiere end Formen; men saavist paa den anden Side, som Legemet er det aldeles uundværlige Organ for Sjelen, og denne ikke kan tænkes virksom løsreven fra hiint, saavist er ogsaa Formen, her Jordlivet og dets forskjellige Forholde, en uundværlig Betingelse for Ideens Realisation, og denne kan ikke tænkes at foregaae uden gennem en kraftig Indgriben i dette Jordliv og disse Forholde.

Og hermed have vi afviist Begrebet om det Upraktiske, det for Virkeligheden, som den er, Ubrugbare, følgelig det Hensigtsløse og Unyttige, som man ofte pleier at forbinde med Benævnelsen Idee, Ideal. Dette Ubrugbare og Hensigtsløse indtræder ikke da, naar vi see Ideen over Livet; men da, naar vi oversee Livet for Ideen.

Et af Jordlivets Forholde i det Større er ogsaa Staten. Hvor forskellige nu end Meningerne kunne være om Statens umiddelbare Formaal, derom er dog nok Alle enige, at den har et høiere Formaal end sig selv, at den ikke er til for dens egen Skyld, at den er et Mittel til at realisere en høiere Idee. Ved Statslivet forstaae vi Stats-elementernes forskellige Functioner i deres Stræben efter Statens umiddelbare Formaal, og Statsform kalde vi den lovbestedte Norm, hvorefter disse Functioner foregaae, navnlig for saavidt angaaer Forholdet mellem de forskellige Hovedelementer i Statslivet, som vi benævne Statsmagterne.

Ligesom det nu, efter hvad der forhen er antydet, vilde lede til Forvirring og Maalets Forfeilen, om man betragtede Jordlivet som Selvmaal, saaledes bliver det samme Tilfældet, naar Statslivet antager en høiere umiddelbar Betydning, end den, der tilkommer det som Mittel, og naar Statsformen bliver noget Andet og Mere, end hvad den er,

nemlig en Form, der først da faaer sin Betydning, naar dens Idee kjendes og stræbes realiseret. Af Skjævhed i Anskuelse i dette Punkt udspringe utallige Misligheder; og at en saadan Skjævhed ikke er ganske ualmindelig, derom bær Sprogbrugen, der jo er et Udtryk af Tanken og Forestillingen, et slaaende Vidnesbyrd. Hvorofte hore vi Ordene „Statsmaskinen“, „Statslegemet“, brugte synonymt med Staten i dens Totalitet. Derimod horer „Statssjelen“, til de ubrugelige Ord. Som om man, naar Taleren var om Mennesket i dets Totalitet, vilde sige „Menneskeorganismen“, „Menneskelegemet“!

Det er ikke alene derfor, at en saadan Anskuelse er skjæv og mislig, fordi den nødvendigviis forseiler Livets hoiere Maal overhovedet, idet den miskjender de enkelte Livsphaerers Sammenhæng med og Betingelse af dette; men ogsaa paa Statslivet selv maa den yttre en hoist skadelig Indvirkning. Ogsaa i denne Henseende kunne vi i den menneskelige Livsorganisme finde et træffende Analogon for Staten. Den menneskelige Legemsorganisme kan vel sættes i Bevægelse, og den dyriske Livs-Process foregaae, om kun den lavere af de tvende Livets Grundkræfter, som vi kalde den animalske, er virksom; men vi troe dog stedse at see en sygelig Affektion indtraadt i Menneskelivet, betragtet i dets Totalitet, saasnart som en saadan Vannagt binder den rationale Kraft, at denne ikke længere regjerer Legemet, og dets enkelte Uttringer og Bevægelser. Disse antage da mere Charakteren af convulsiviske Stød, end af en jevn, planmæssig Fremskriden. Saaledes ogsaa i Statslivet: De ydre Former og Indretninger, som vi indbefatte under Benævnelser Statslegemet, kunne vel paa en Maade vedligeholde, ja endog udvikle sig ved Kræfter af en lavere Orden, homogene med deres eget Væsen; men sygeligt bliver dog i Grunden et saadant Statsliv, naar det er berøvet de hoiere Kræfter, som skulde gyde en ædlere Livskraft i dets Arter; og dets Udvikling kan da umuelig blive ret bevidst, planmæssig og sikker. Ligesom der nemlig

i alt Liv ligger Begrebet af Bevægelse, Udvikling, Fremgang, saaledes indeholder Begrebet om et friskt og kraftigt Statsliv nødvendigviis Forudsætningen om en fornuftig og planmæssig Stræben efter Reform. Men just i den høiere Idee, der, som vi have sagt, skal besjæle Statslegemet, ligger nødvendigviis denne samme Stræben. Deraf følger, at den Stat, i hvilken Ideen er bleven det Raadende, skrider med Selvbevidsthed jevnt fremad paa sin Bane, medens den, der har løsrevet sig fra dette velgjørende Regimente, kun ved de krampeagtige Livsytringer, vi kalde Revolutioner, kan sikre sig for Tilbagegang eller Stagnation.

Altsaa: en høiere Kraft maa belive Statens Organismus; og denne Kraft udstømmer fra Kilder, der ligge paa det ideale Livs Høider. Her er Statslivets rationale Princip; her er Statslegemets Sjel. See den Stat, der i daarlig Trævlhed med at grave sig Brønde paa sit eget Niveau, der ikke holde Vand, glemmer at stue op til disse Høider og at anlægge sine Kender fra dem.

Efter disse almindelige Bemærkninger om Statens Forhold til de høiere Interessers, til Ideen, skulle vi nu noget nærmere betragte den constitutionelle Stat i dette dens Forhold.

Allerede i den constitutionelle Statsforfatnings Begreb ligger Noget, der mere direkte henviser paa det Ideale, end i den reen monarchiske. I det souveræne Monarchie repræsenteres samtlige Statsmagter i Fyrstens ene Person. „Staten, det er mig!“ See her, m. H., Principet for det souveræne Monarchie. Ideen om Staten fremtræder saaledes her for Folkets Dine som en Incarnation, en med Sandserne opfattelig Gjenstand; og just denne Omstændighed er det jo, der fornemmelig gjør denne Statsforfatning til den meest passende for Folkene i deres Umyndighedsstand, paa det lavere Trin af Intelligents. Det souveræne Monarchie har sin Modsetning i Republikanismen. Denne Statsforms Begreb fordrer en Abstraction fra al Personlighed. Staten fremtræder her, som

reen Idee; og det torde være denne Omstændighed, der fornemmelig gjør den uhensigtsmæssig i dens Udførelse, i det den forudsætter et saa høit Trin af Udvikling for Statens samtlige Borgere, en saa gennemgribende ideal Sands i den almene Tænkemaade, som neppe eksisterer, uden i Indbildningen. Mellem disse Yderpunkter staaer den constitutionelle Statsform. Den vedligeholder paa den ene Side Hensynet til det Sandfælsige i Mennesket, i det den fremstiller det ene Element af den samlede Statsmagt i Fyrstens Person, men paa den anden Side gjør den ogsaa Forbring paa en temmelig hoi Grad af ideal Sands, idet den repræsenterer det andet Element af Statsmagten gennem en Folkerepresentation, der skal fremstille et Abstractum af den almene Folkevillie. Og jo mere den constitutionelle Statsform hælder over til Demokratiet, jo mere den lader Fyrstens Person træde tilbage, desto mere stige Begrebets Fordringer paa en ideal Opfattelse hos Statens Borgere. Men en saadan ideal Opfattelse bliver kun der muelig, hvor en vis Tilvænnelse til at omgaaes med Ideer, en høiere Intelligents har faaet Indpas og trives og raader.

Hvad der saaledes allerede ligger i den constitutionelle Statsforms Begreb, nemlig en storre Nødvendighed af de høiere Interessers Betydning og Pleie end i det souveræne Monarchie, det vil paa en mere praktisk Maade blive os indlysende, naar vi noget nøiere undersøge, hvilke Fordringer paa Statens Borgere en Constitution i Virkeligheden indeholder.

En Constitution er en Myndighedserklæring for Statens Borgere. Den constitutionelle Statsform gaaer i ethvert Forhold, den bestemmer, nødvendigviis ud fra Forudsætningen om, at denne Myndighed virkelig er tilstede. Men den rette Udøvelse af al erhvervet ydre Myndighed beroer paa tre Kræfters Samvirken: Indsigt i denne Myndigheds Væsen selv, samt Ville og Evne til paa den rette Maade at udøve den. Lader

og nu undersøge hvad der fordres, for at enhver af disse tre Betingelser virkelig kan være forhaanden.

Allerede til den første, til en klar Indsigt i den constitutionelle Myndigheds Væsen horer unægteligen et Blik, der baade ved Dvølse i grundig Tænkning er klarnet til en fordomsfri Betragtning, og ved Beshjæftigelse med høiere Tanker og Ideer hævet op til det høiere Standpunkt, hvorfra Tingene overskues i deres Alsidighed, deres gjensidige Betingelser og Sammenhæng. Fra en klar Idee om Statslivet i dets Totalitet maa ethvert Skridt i samme udgaae; ellers er det uundgaaeligt, at idelige og farlige Feiltrin begaaes.

Grundfeilen, der udspringer af en borneret og eensidig Betragtning af den constitutionelle Myndighed, er den Fordom, ifølge hvilken Principet for det constitutionelle Statsliv menes at bestaae i en bestandig oppositionel Tendents mod den executive Magt. Til Opnaaelsen af Statslivets Formaal udkræves jo dog en fri Udvikling og uhemmet Virksomhed af samtlige dets Elementer. Men en saadan alsidig og fri Udvikling kræver igjen nødvendigviis, at man ikke alene stræber at sikre sig mod Magtens Misbrug, men ogsaa desuden stræber at fremme dens rette, velgjørende Brug. Den sidste Pligt falder ingeniunde sammen med den første. Altsaa: ikke alene i en oppositionel, bindende Stræben, men ogsaa i en velvillig Stræben efter at fremme, bestaaer det constitutionelle Statslivs Princip. Opfattes dette eensidigen, lader man enten aldeles upaaagtet, eller betragter som underordnet, en inden sine lovbestemte Grændser fri og uhindret Udvikling af den executive Magt, saa udspringer af en saadan eensidig Anskuelse nødvendigviis en vis Strammen mellem Statslivets Elementer eller Statsmagterne, en Spænden af to Kræfter mod hinanden, hvorved Kraften, der skulde drive hele Værket fremad, gaaer tabt uden reel Nytte. Thi Ligevægten mellem Statsmag-

terne er vel en nødvendig Betingelse, men den er dog ikke selve Maalet for det constitutionelle Livs Udvikling.

Den anden Hovedbetingelse for det constitutionelle Statslivs Udvikling var, sagde vi, den gode Willie. Mon ikke den constitutionelle Statsform ogsaa paa denne gjør ulige større Fordringer, end den souvereæne? — Hvorledes? Stige ikke Fordringerne paa en fast Williens Retning mod det Gode, jo flere Baand der løsnes, jo flere Rettigheder der tilstaaes? Og af hvad Bestaffenhed er nu den Williens Retning mod det Rette og Gode, som det constitutionelle Statsliv fordrer? Den bestaaer, for at udtrykke os i mueligste Korthed, i den Enkeltes Hengivelse for det Heles Vel. Her er det øverste Moralprincip for det constitutionelle Liv. Men til Udvølsen af dette Moralprincip, kræves god Willie af en høiere Orden, end det Sindelag, der i daglig Tale saaledes benævnes. Der udfordres Mere, end den blotte borgerlige Redelighed og Rettschaffenhed; der udfordres hiint høihjertede Sind, hiin Sjelens Udel, som vi benævne politisk Dyd, og hvorom de gamle Staters Historie har opbevaret saa mange skønne og lysende Mindesmærker. Den værste Fiende af det constitutionelle Statslivs Udvikling er saaledes Egoismen, og det ligemeget enten den nu yttre sig mere negativt, som en Mangel paa Interesse for det offentlige Liv, eller mere positivt, som en utilladelig Veilen efter Magtens Gunst. Men Magten er, som vi vide, i de constitutionelle Stater en dobbelt. Det er ikke alene en utilladelig Stræben efter den executive Magts Gunst, der i denne Henseende virker fordærveligt. Lige saa ofte er en forsængelig Dragten efter den anden Magts, efter Folkets Gunst, og en letfærdig Bøien med den saakaldte offentlige Mening, den Dm, der gnaver paa Statslivets Hjerteblad. Skal altsaa Egoismen, i hvilken Skikkelse den nu end fremtræder — thi den er lige foragtelig i dem begge — mere og mere udryddes; skal den vige Pladsen for hiin noble Tænkemaade, hiin politiske Udel i Sindelag,

hiin af den constitutionelle Statsforms Væsen fordrede Underordnen af private Hensyn, private Interesser under det Offentliges Vel; hvo indseer da ei, at hertil udkræves en høiere, over smaalig Beregning hævet Betragtningssmaaade af Menneskelivet og dets forskellige Forholde? Men en saadan Betragtningssmaaade har i den mere ideale Retning sin høist nødvendige Betingelse. Over det ideale Livs Høider stryger en frisk Luftstrøm, som udvider Hjertet, og gjør det stikket for Felelser og Idrætter, der vanskelig fremkaldes i de lavere Regioners qualme Atmosfære.

Som det tredie Hovedmoment, der kommer i Betragtning naar Taler er om den rette Udøvelse af den constitutionelle Myndighed, nævne vi en tilstrækkelig Evne. En almindelig udbredt Indsigt og Duelighed i Udførelsen af de Functioner, der paaligge den active constitutionelle Statsborger, som saadan, er en Betingelse for den constitutionelle Livs Udvikling, hvis Nødvendighed af sig selv er saa klar, at den, udtrykt saaledes i sin Almindelighed, neppe betvivles af Noget. Men mig forekommer det, at adskillig Forvirring og Skjævhed finder Sted i Begreberne om Beskaffenheden af denne Indsigt og Duelighed, og saaledes ogsaa i de deraf flydende Anstuelser angaaende den constitutionelle Statsforms Fordringer paa den høiere aandelige Udvikling i denne Henseende. Ualmindeligt er det ikke, at den her omhandlede Indsigt og Duelighed betragtes som aldeles uafhængig af den høiere og renere Intelligenti, af den mere ideale Livs Udvikling. Almeen Dplysning, det er en Fordring, hvis Retmæssighed Alle uden Undtagelse indromme; men man vil, at denne Dplysning mere skal have en praktisk end en theoretisk Charakter, mere dreie sig om de materielle, end om de ideelle Interesser. Ja, m. H., det er endog en almindelig udbredt Mening, at den Dannelselse, der er rettet mod det mere Aandelige og Ideale, snarere skaber end gavner den Dygtighed, som den constitutionelle Statsform udkræver; „Praktisk Dygtighed“ — det er Løsenet, man i denne Anledning stedse

fører i Munden. Og dog, m. H., vil Naturen, at man maa faae, førend man høster, og at man maa dyrke Træets Rod, førend man plukker dets Frugt.

Man vil praktisk Dygtighed. Vel, — men er det da ikke klart, at Praktiken, naar den blottes for Theorie, omsider uddarter til et blot mekanisk Greb? Og hvormegen Usikkerhed ligger ikke i det blotte Greb! Al praktisk og teknisk Dygtighed for de borgerlige Forholde grunder sig dog tilsidst paa Theorie og Videnskab. Vi tale her ikke saameget om det enkelte Individ; hos dette kan man maaskee tænke sig det Første uden det Sidste; men vi tale om Staten, som en Totalitet. Hvad, om de videnskabelige Grundsetninger, hvorpaa al Praktik er bygget, i en vis Generation enten gik tabte, eller man dog forsømte deres videre Udvikling? Mon ikke de følgende Generationer skulde spore heel sørgelige Folger af en saadan Forsømmelse; mon den praktiske og tekniske Dygtighed vilde vedblive ret længe, naar dens Kilde udtørredes? Det er en Grundvildfarelse, naar man holder sig overbeviist om, at hvad der engang paa den menneskelige Erkjendelses Gebet er blevet Menneskehedens Eiendom, ikke mere kan tabes. — Mueligheden for en Tilbagekriden er ingenlunde spærret; og der gives saare berømte og fordomsfrie Mænd i den allernyeste Tid, som ikke holde det for umueligt, at Menneskeslægten endnu engang kan geraade i det samme Barbariets Mulm, der for henved fire Secler siden spredtes af Videnskabens Fakkell.

Fremdeles: Man vil Folkeoplysning, Dannelselse for det borgerlige Kald; og hvilken god og frisindet Mand seer ikke heri een af de vigtigere Betingelser for det constitutionelle Livs Udvikling? Men Kraften maa jo være af en høiere Orden end det Værk, den skal drive, og Lyset udspreder jo sine Straaler fra oven; de udgaae ikke fra den Jord, de beskinne. Hvorfra udstømmer den Kraft, som skal vedligeholde og fremme Folkeoplysningens store Sag? Jeg skulde mene, fornemmelig fra

en grundig og dygtig Dannelse af den Stand, hvis Kald det er at virke gennem Kirken og Skolen, nemlig den geistlige. Utsaa ogsaa for Folkeoplysningen ligger jo Garantien for en meget stor Deel i en omhyggelig Pleie af de hoiere Underviisningsanstalter, hvis Charakter er en reen videnskabelig.

Ogsaa et talende Erfaringsbeviis kunne vi anføre for vor Overbeviisning om at det er saa langt fra, at de Studier, der ligge til Grund for den mere ideale Retning, skade enten den constitutionelle Sands eller den praktiske Dygtighed, at meget mere hine Studiers Pleie ei alene kan bestaae med, men endog i hoi Grad befordre begge Dele. Hvilket Land er Moderlandet baade for constitutionel og overhovedet politisk Takt, og for praktisk Dygtighed? Man vil ikke et Dieblis betænke sig paa at svare: England! Men det er bekjendt nok, at der er intet Land, hvor de Studier, der udgjøre Hovedbestanddelen i den mere ideale, eller saakaldte lærde Underviisning, ere drevne, og den Dag i Dag drives med den Iver, i det Omfang og i den Almeenhed, som netop i England. Og spørger dem selv, hine Rjæmpegestalter i den politiske Udodeligheds Tempel, en Fox, en Pitt, en Canning, — spørger dem, hvilke af deres Studier de især skylde deres ubegribelige Storhed, og de svare Eder: „de gamle classiske!“

For en stor Deel har vel ogsaa den skjæve Anskuelse, vi her omtale, sin Grund deri, at man anslaaer den Mæsse og Grad af Indsigt og Duellighed for ringe, som den constitutionelle Statsform i Virkeligheden udkræver af den active Statsborger. Sandelig, naar vi endog blot løseligen overtænke, hvor mange og hvor forskjelligartede de Opgaver ere, som skulle løses af en Folkerepresentation, — Opgaver, der ei alene angaae Statens materielle og politiske, men ogsaa for en stor Deel hvad der er dyrebare, dens aandelige Velvære, og naar vi fremdeles betænke, at af disse Opgavers Løsning ere saaledes Statens og dens Individens

høieste og helligste Interesser afhængige i en aldeles uberegnelig Grad; da ville vi dog ikke med mindste Skin af Ret kunne nægte, at til en duelig Folkerepræsentation horer noget ganske Andet og Mere, end hvad man kalder praktisk Dugtighed og almindelig Oplysning. Thi medgive vi end, at Folkerepræsentationens Hverv i Modsatning af Regjeringens, mere er et reviderende end et konstruerende, mere et prøvende, end et fra Nytt af Stabende, saa følger dog heraf ingen Ret til nogen Medstemmelse af Fordringerne paa en duelig Repræsentation. Thi samme Duelighed, som fordres til at udføre et Arbejde, fordres dog ogsaa til at prøve det. Betænkes nu fremdeles, at hverken Beraadslagning eller Afgjørelse er fordeelt, men at Alle i begge Henseender og med lige Ret deeltage i Alt, følgelig at ethvert i en eller anden Henseende incompetent Medlem mere, i samme Grad er et Minus for Intelligentsens Masse, som ethvert competent Medlem mere, er et Plus, saa er det vel temmelig klart, at det er af den meest afgjørende Vigtighed at sikre den høiere Intelligents den tilhørlige Overvægt i Folkerepræsentationen. Nu veed jeg meget vel, at det er utænkeligt, at ethvert Medlem, eller — efter vort Valgsystem — endog blot Fleerheden af Folkets Repræsentation skulde være i Besiddelse af en saadan høiere Intelligents. Men hvor Intelligentsen uødvendigviis kommer tilkort med Hensyn til Tal, der maa den sørges i Vægt. Dette er mueligt; og det skeer da, naar Staten paa enhver Maade og ved enhver Leilighed stræber overhovedet i Folkets Dine at sikre den høiere Intelligents sit Værd, naar den overalt bærer sin dybe Agtelse for de høiere Interesser til Skue, og naar den anvender Alt for deres Pleie og deres Triven. Skeer dette, og stræbes der tillige ved kraftige Foranstaltninger for Folkedannelsen derhen, at Folket ikke overvurderer sin egen Competence — og hertil udfordres allerede en temmelig høi Grad af Udvikling — da vil den høiere Intelligents stedse i Folkerepræsentationen vinde den Betydning, som den efter sin Natur

tilkommer, og som, efter hvad vi have viist, det constitutionelle Statslivs Princip nødvendigviis kræver til sin Bestaaen og sin Udvikling.

Saa fort nu end Omstændighederne have nødte mig til at være i Forhold til Materiens Rigdom, haaber jeg dog, at hvad jeg her har — mere antydet end udviklet, er tilstrækkeligt til at overbevise om, hvor høie Fordringer den constitutionelle Statsform gjer paa de høiere Interessers Pleie, hvad enten vi see hen til denne Statsforms Begreb, eller til Nødvendigheden af en klar Indsigt i dens Væsen og Betydning, eller til den Villiens og Evnens Bestaaffenhed og Grad, som er en nødvendig Betingelse for Realisationen af dens Idee.

Elste vi nu, som enhver brav Borger bor, elste vi ifandhed vor constitutionelle Statsform, da maa det jo fremfor Alt blive os et vigtigt Spørgsmaal, hvorvidt disse Fordringer, med hvis Opfyldelse dens Betydning staaer og falder, virkelig fyldestgjøres i vor Stat, hvorvidt hos os de høiere Interesser have vundet den Betydning og, som en Folge deraf, nyde den Pleie, som ene kan tilsikre vor Statsforfatning dens rette, paa Opnaaelsen af dens høiere Formaal beregnede Udvikling.

Det er en temmelig udbredt Mening, at den constitutionelle Statsform ikke er synderlig gunstig for de høiere Interessers Fyldestgjørelse og Udvikling. Forholdt dette sig virkelig saaledes, sandelig da var den ikke vor Kjærlighed værd. Men det forholder sig ikke saaledes. Det constitutionelle Statsliv maatte jo i saa Tilfælde, efter hvad vi før have viist, bære Spiren til sin Undergang i sig selv. Det er sandt: I adskillige Stater synes virkelig, efter Constitutionernes Indførelse, de høiere, mere ideale Interesser snarere at have tabt end vundet i Betydning og Pleie. Men heraf følger endnu ikke, at denne Mislighed er begrundet i Constitutionernes Væsen. Det er en ikke ualmindelig Bildfarelse, saavel i Regemets som i Aandens Verden, at man forverler ledsagende Symptomer med nødvendige Resultater, og betænker ikke, at hine ofte kunne

være fremvirkede ved Momenter, der ligge udenfor Tingens Væsen. Og saaledes, m. H., forholder det sig ogsaa i denne Henseende.

Naar vi desværre maae tilstaae, at de høiere Interesser ingenlunde hos os have vundet den Betydning, der tilkommer dem baade i og for sig selv, og som den nødvendige Betingelse for vort constitutionelle Statslivs Udvikling, saa er det dog min Overbeviisning at denne sørgelige Mislighed ikke har udviklet sig af, men med den constitutionelle Statsform.

Dersom de constitutionelle Statsforfatninger altid kunde betragtes som naturlige og fuldmødne Frugter af en indre Trang hos Staterne; dersom den constitutionelle Statsform mere var at ansee som et Aftryk af hvad der i Realiteten er forhaanden, end som Conturen af et Billede, der først skal gives Realitet; dersom den Myndighed, som den constitutionelle Statsforfatning baade forkynder og besegler, med Alt hvad deri ligger, stedse virkelig var tilstede: da vilde den høiere Intelligents, de høiere Interesser overhovedet, som det vigtigste Element i denne Myndighed, uden Videre af sig selv tilborligen agtes, pleies og udvikles. Men saaledes forholder det sig ikke. Det constitutionelle Liv fremtræder i Virkeligheden snarere som den Skole, hvori hiin Myndighed, med Alt hvad deri indeholdes, først ret skal udvikle sig, end som dens Resultat. Dette, m. H., anseer jeg for den Hovedkilde, hvorfra de Grund-Under have deres Udspring, som med Hensyn til de høiere Interesses Pleie saa ofte ledsage det constitutionelle Liv, navnlig i dettes første Stadium. Jo lavere nu denne Skole er, jo yngre den optager sine Elever, jo mere den nærmer sig en reen Forberedelsesskole, desto større er Faren. Uden Billede: Jo ringere Maaen af høiere Intelligents er i den Stat, der antager den constitutionelle Statsform, desto mere er det at befrygte, at det ikke gaaer af uden Misligheder for det høiere Livs Liv.

Hvor nemlig en høiere, mere aandig Sands mangler, der er det en Selvfølge at Jordlivet og de Forholde, hvori det fremtræder, misfjendes. Og saaledes maa Roden til hine Misligheder efter min Overbeviisning søges i en af Mangel paa idealt Syn betinget skjæv og eensidig Anskuelse af den constitutionelle Statsform. Man seer i denne mere Maalet, end Midlet, mere en Realitet end, hvad den er, en Form. Man tillægger Statsformen en absolut, istedetfor en relativ Vigtighed; man giver den en Betydning for dens egen Skyld, som den i Grunden først da faaer, naar den stræbes realiseret efter sin Idee. Med eet Ord: der indtræder en almindelig politisk Formalismus, det første Dee, som lyder over det unge constitutionelle Liv. Jeg siger: en almindelig politisk Formalismus; jeg bruger her ikke Form i Modsætning af Materie; jeg bruger det i Modsætning af Idee. Den politiske Formalismus udelukker saaledes ikke Materialismen, meget mere trives de Begge ved Siden af hinanden i en sørgelig-god Forstaaelse; thi det skeer paa de høiere Interessers Bekostning. Deres Foreningspunkt ligger i en Henskuen paa og Acqviescieren ved det Nærmeste, det Umiddelbare, det som først falder i Dinene. Men i Mennekelivet falde jo de materielle Gjenstande først i Dinene, og i Statslivet det Stykke Papiir, hvorpaa Statens Billede, Statsformen, staaer afmalet. Saaledes træder baade i Mennekelivet og i Statslivet Betydningen tilbage for Formen, Sjelen for Legemet, Realiteten for dens Billede, Aanden for Bogstaven. Men Bogstaven ihjelslaaer, og Aanden gjør levende.

Denne politiske Formalismus indeholder Spiren til mangfoldige Giftplanter, der groe paa Politikens og det høiere Livs Gebet. Den er Pandoraæskén, hvoraf Plager i Mængde udgaae over dem begge. Det hører ikke hid at paavise dens umiddelbare skadelige Indflydelse paa Statslivets frie Udvikling; det hører ikke hid at afmale alle de karrikaturmæssige Skikkelser, denne Ridder af den bedrovelige Skikkelse, denne

Det Egt. norske Vidsselsk. Skr. i det 19de Aarh. 3. B. 2. S.

D

det politiske Livs Don Quixote, antager i sin Kamp med Gjerder og Beirmøller. Hvo indseer ikke, at naar Formen bliver vigtigere end Ideen, da bliver ogsaa Død vigtigere end Daad, og Fædrelandskjærligheden bliver et Mundsvæir! Men Frihedens og Borgerhædets Genius vender grædende sit Ansigt bort fra Folkene, naar de ikke fatte dens høiere Betydning, ikke kjende deres politiske Besørgelsestid.

Ogsaa vi — thi hvorfor skulde jeg lægge Dølgemaal paa min Overbeviisning? — ogsaa vi have gennemgaaet dette critiske Stadium. Ja, jeg haaber det, vi have gennemgaaet det. Thi — takket være Norges gode Genius, Fjeldfolkets naturlige Alvorsfands og Maadehold — alle Symptomer synes mig at tyde hen paa, at denne politiske Crisis er overstaaet, at vort politiske Liv skal vinde mere Indhold, mere Realitet, mere Sandhed.

Men paa de høiere, mere aandige Interessers Betydning og Pleie har denne politiske Formalismus slaaet mange og dybe Saar. Ja, m. H., det staaer kun maadeligt til hos os med det høiere Livs Udvikling. Kunstens og Videnskabens Træe staaer lavt og forkuet, som den lille Dværgbirke paa Norges Aaser. Thi neppe var Norges Lænke brudt, før den politiske Formalismus fatte sig som en Vampyr paa vort aandelige Liv, og udsuge de Blodet af dets Arter, saa Pulsen nu slaaer lidet og mat. Kun en ringe Mængde af høiere aandelig Kraft eiede vi, da den politiske Gjenfødelses Time slog, og hvad vi eiede, deraf opslugtes det Meste og det Bedste i de politiske Interessers Malstrom, og gik tabt for Statsjælens Pleie. Jeg mener dette ei alene saaledes, at megen aandelig Kraft blev taget i umiddelbar Requisition af de politiske og borgerlige Interesser; dette burde og maatte saa være; thi Lænken havde gnavet mange og dybe Saar paa Statslegemet, og deres Kuur var ikke let. Men jeg mener det især saaledes, at enhver Retning mod det mere Ideale, enhver varm Interesse for den rene Videnskab og Kunst, mødte

liden eller ingen Sympathie, nød liden eller ingen Opmuntring. Fast Sattet vilde man lade gjælde, uden hvad der mere eller mindre umiddelbart greb ind i det politiske Liv. Alt Andet mødtes med Udeeltagelse og med Kulde. Eller skal jeg minde Eder om, at der i hiin Tid fremstjød Spirer for os, efter hvis forhaabede Frugter selv Udlandet udstrakte sin Haand, men som visnede og døde af Mangel paa venlig Røgt og Pleie i den hjemlige Jord?

Nu skulde man have haabet, at naar Aarsagen ophørte, vilde ogsaa dens Virkning ophøre; at naar den politiske Formalismes Stadium var overstaaet, vilde ogsaa efterhaanden de høiere, mere ideale Interesser vinde deres rette Betydning i vor Stat. Men — har Formalismen end ophørt, som en direkte politisk, saa har den dog efterladt sig et Residuum, en vis formel Retning i vort offentlige og private Liv overhovedet, der fremdeles vedbliver at virke hæmmende paa de høiere Interessers Pleie.

Jngen Green af den menneskelige Erkjendelse griber saa dybt og saa omfattende ind i Ordningen af de statsborgerlige Forhold, som Retsvidenskabten. Det er derfor en ganske naturlig Følge, som vi ogsaa af Erfaringer see stadfæstet, at den i enhver constitutionel Stat, navnlig i dens første Periode, vinder en overveiende, fast alle andre Grene opsluggende Bigtighed i den offentlige Mening. Hvor imidlertid Massen af almeen høiere Intelligents er stor nok, der pleie Forholdene snart igjen at udjevne sig. Hos os var hiin Betingelse ikke forhaanden. Jurisprudentsen i alle dens Forgreninger hævede sig derfor hos os til et Suprematie, der paa en meget mærkelig Maade stillede de øvrige videnskabelige Interesser i Skyggen. Dens Berørelse med Politiken stoffede den overalt Agtelse og Hyldest. Havde det nu været Jurisprudentsen som reen Videnskab, man havde viist denne Hyldest, da havde dette, uagtet det Eensidige ved Sagen, dog været et glædeligt Tegn. Men det var

ikke Jurisprudentsen som Videnskab, det var dens rene praktiske Side, dens Resultater i deres meest umiddelbare Anvendelse paa Politiken, som denne Hyldest gjaldt. Det horer ikke hid at afgjore, hvorvidt den rene Videnskab paa Jurisprudentsens Gebet hos os ved denne Hyldest har lidt noget Afbræk, hvorvidt den, — nedstemmende og lempende sig efter Dagens politiske og formale Tone — for en Deel eller ganske maatte have løsbrevet sig fra sin historiske og philosophiske Grundvold, og selv paa dens høiere Stade have antaget en mere praktisk-politisk Charakter, end det kan bestaae med dens Værdighed, som Videnskab; men vist er det, og det torde være temmelig almindelig anerkjendt, skjønt maaskee endnu ikke offentlig udtalt, at denne gjensidige Smodekommen og hjærlige Samvirken mellem den politiske Formalismus og den praktisk-politisk Jurisprudents fødte en paa de høiere Interessers Pleie skadeligt virkende Retning til Verden, der mere eller mindre har gjennemtrængt alle vore Forholde, saavel i det offentlige, som i det private Liv.

Jeg miskjender ikke Retsvidenskabens høie Værd, saavel i dens Theorie som i dens Praxis; Den er nu engang og maa være Jordlivets umiddelbare Regulator; men jeg ønskede ikke, den skulde blive vort Livs Alpha og Omega. Jeg veed meget vel, at „ved Lov skal man Land bygge“, og at Bygmesterne skal man holde i Agt og i Ære, og takke dem til, at de, selv naar Bygningen staaer der, ville anvende deres Kyndighed og Erfaring til at udbedre dens Mangler og indrette den mere og mere overensstemmende med Tidens Fremstrid; men jeg mener kun, at selv i den herligste og bekvemteste Bolig kan Familielivet friste en Kold og en kummerlig Tilværelse. Hvad der skal give det Inderslighed, Varme, Sandhed, maae nødvendigviis udgaae fra dets eget Indre, og først og fremst fra en klar Erkjendelse af dets høiere Idee og en Stræben efter dennes Realisation.

Det Charakteristiske ved den Retning, jeg her omtaler, er, at den ifølge sin Natur medfører en udadvendt Tendents saavel i det offentlige som i det private Liv. Det er Livets Yderside den omfatter mere end dets Indre, dets Skal mere end dets Kjerne, dets Form mere end dets Idee. Hvor denne Retning bliver den ene raadende, der indtræder let noget Koldt og Dødt, noget Indholdsløst og Huult i Livets forskjellige Forholde. For bare Ret vil man glemme sin Pligt, og den overvætted Legalitet vil paa en sorgelig Maade parodieres af overfyldte Straffeanstalter. Papir og Pen og Blæk ville blive Livets trende Hovedforbringer. Staten vil fare i Papiret og — Livet blive et Schema.

Jeg siger ikke, det er kommen hertil med os, men jeg mener, at det maaskee kunde komme dertil, hvis ikke de høiere Interesser nyde en ret kraftig Opmuntring og Pleie. Dog — Vi ville ikke være ubillige; ogsaa hos os er i den senere Tid Udskilligt skeet i det høiere Livs Interesse, og navnlig fortjener det alle gode Borgeres erkjendtlige Tak, at man synes at ville gribe Sagen an fra dens Rod, og træffe kraftige Foranstaltninger til en gennemgribende Revision og en fornuftig Reform af vort hele offentlige Underviisningsvæsen. Men det er min inderlige Dørrbeviisning, at selv de kraftigste direkte Foranstaltninger fra Regeringens Side ville mærkeligen støves i deres Virksomhed, saalænge de ikke finde Sympathi og velvillig Anerkjendelse i den offentlige Mening. Den offentlige Mening er i National-Opdragelsen et Moment af uendelig Vigtighed. Lader os erindre, at den offentlige Mening dannes af Individier, og at blandt disse Individier er ogsaa Enhver af os. Ja, at bidrage Sit, Enhver i sin Kreds, til mere og mere at rense og forædle den offentlige Mening, til at bortdrage den fra det eensidige formelle Væsen, til at hæve dens Blik fra de materielle og timelige Interesser til det Evige, det er hver brav Borgers hellige Pligt.

At virke for dette Maal, for en ædlere Opfattelse af Livets og dets Forholdes Betydning, at vække og vedligeholde Sandsen for de høiere Interesser, det var ogsaa det store Meed, der foretvævede vore ærværdige Forsædte, da de grundede dette Selskab. Maatte vi ikke miskjende dette høie Meed; maatte vi ikke forterne disse Vædes Mænes ved Lunkenhed og Mangel paa Sands for en Institution, som de viede deres Tid og deres Kraft.

Saa give Han, der styrer Menneskenes og Staternes Skjebner, at det maatte vorde os Alle mere og mere klart, at først, naar Blikket rettes mod det Aandelige, først naar et sandt, i Troe og Daad christeligt Liv og en deraf gennemtrængt og deri levende Stræben for de høiere Interesser overhovedet, kraftigt rører sig i Staten, først da faaer denne sin rette Grundvold og Støtte, først da faaer Statslegemet sin Sjæl, først da beredes Folket en varig Lykke.

Løftet om at erindre os vor Forpligtelse i denne Henseende, det være det Offer, vi nedlægge for den elskede Landfaders Throne, hvis dyrebare Fødselsdag vi idag feire. Thi hvilken Gave skulde være den Konge Kjerere, der seer sin høieste Lykke i sit Folks, sin høieste Belønning i dets Kjerlighed, hvilken Gave skulde være ham Kjerere, end Statsborgernes hellige Løfte om, fra deres Side at bidrage Alt til at fremme Hans landsfaderlige Bestræbelser for sit Folks Lykke? Saa, som en elsket Faders, ville vi helst feire vor Carl Johans Fødselsdag. Thi vel har vor Constitution skænket Landets Sønnen Myndighed; men ogsaa myndige Sønnen knytter Taknemmeligheds og Kjerligheds Baand til den trofaste Fader. Som en saadan ihukommes idag Hans Navn fra Nordcap til Vindesnæs, og ei alene fra den festlige Hal opstige Bønner for hans Vel; ogsaa fra Enkens Braa og Armodens Hytte opsendes de; thi den samme Haand, som fordum saa kraftigt svingede Sværdet over Europas Slagmark og indhøstede ham Heltens uvisnelige Laurer, har

ogsaa overalt været udstrakt for at mildne Sorgen og aftenre Graaden; og i Taknemmelighedens erkjendtlige Taare har den vundet ham den skønneste Juvel i hans Krone.

Dig, alle Kongers Konge, anraabe vi for den elskede Drot, som Landet nu ogsaa har den Glæde at favne i sit eget Skjød. Hold fremdeles, som hidtil, Din beskjærmende Haand over tvende Rigers Glæde og Stolthed. Skjænk ham fremdeles Din Kraft og Din Wiisdom til med vant og sikker Haand at styre Statens Roer mellem Tidens mange Skjær og Klipper, hvoraf vi maaskee kun see en liden Deel. Let ham Regjeringens Byrder; thi see, tvende Rigers Bekymringer hvile tungt paa eet Hjerte. Lad fremdeles Familielivets Glæder, for hvilket Hans kjerlige Hjerte saa gjerne aabner sig, blive ham til Deel i fuldeste Maal; hold derfor i Din Varetægt Rigerne Dronning og den hele Kongelige Familie, der indslutter i sit Skjød saa mange dyrebare Forhaabninger for begge Riger. Lad Wiisdoms og Sandheds og sindig Frimodigheds Aand røre sig kraftigt i Norges Thingsal, hvor Landets udkaarede Mænd nu snart skulle paabegynde deres hoivigtige Værk. Sa giv Din Velsignelse til Kongens og Folkets forenede og samdrægtige Bestræbelser til Statens sande Vel, og lad gjensidig Tillids og Kjerligheds Baand stedse fastere omslynge Statsmagterne; thi herpaa beroder deres Styrke.

R e t t e l s e .

Side 42 Linie 3 ovenfra: fasslichste, læs: fasslichste.